

ÁTMENETEK

– Terééééééééé! – süvöltött, majd halt el kongón az alagsori folyosó hatalmas csövei között, s igazán csak most indult meg az az álombeli homokhegy, amely a gyermekkori valóságos dombból tornyosult minden fáradt éjszaka, utána délelőttöket töltött kába félálomban, s egy-egy durvább hang indította meg a lassú omlást, mellyel az aljba érkezett, mintegy megfenneklett a csupasz valóságon, testén érezve még a csúszás bizsergető ingereit.

Napoleon nézte, nézte, szinte hallani lehetett csámcsogását, egészen közel kellett megállania, mert a „főnöki szoba” alig három lépés hosszú volt, s megint összerezett, hisz minden reggel arcul ütötte a kurta kiáltás, amelyből most már kimaradt egy magánhangzó: – Tréz! – süvített, füttyentett arcába a szakács, aztán a riadtság keltette örömtől elnyíltak húsos ajkai, nagyot fújt, hogy csak úgy hullámozott kövér testén a hosszú, mocsos kötény, hátrtolta homlokából a sipkát, s még ugyanazzal a mozdulattal intett:

– Két lehetőséged van, madaram, vagy kitörölöd egyelőre a kondorokat, vagy ideülsz ni, a bal térdemre. Én persze az utóbbit ajánlom... – Mint minden reggel, persze, s Teréz, mint minden reggel, szó nélkül sarkon fordult, hogy kezét az undok faggyúba, zsíros lébe merítse, miközben Napoleon ocsmányságokat mormogott utána, így adva tudtára vágyait.

Keze egykedvűen sikálta a zsíros kondér belső falát, teljesen behajolt, derékig eltűnt benne, csak néha kapta ki riadtan felsőtestét; reflexszerűvé vált ez, amióta egyszer Napoleon észrevétlenül osont mögéje és durván belemarkolt ülepébe. Az alagsor nemsokára megtelt asszonyi visongással, a szakács érdes hangú tréfálgozásával, ő pedig nekitámaszkodott az egyik ragyogó üstnek, s immár ezredszer tette fel a kérdést magának: mit keres itt ebben az ocsmány zsíros lében, napi mocsokban és trágárságban?...

Egyre inkább elmerült a hétköznapiok egyhangú kavargásában, s olykor, ha ez a kavargás egy pillanatra a felszínre lökte fejét, hogy meg ne fulladjon, utána csak még inkább kellemetlen lett, mert végül mindig visszaszívta. A várost vágyta, amellyel együtt kapta a konyhát, a hátsó udvar gyomorkavaró szemétdombját és moslékos hordóit. Álmaiban szinte idillként jelent meg az otthoni udvar a diófával, az éppen épülő hátsó szobával, mely a mai napig nem készült el, a valóságban lassan málló, de álmaiban egyre tornyosuló homokdombbal, amelynek tetejében egykor behunyt szemmel pillanatokig előre élvezte a lassú omlás indulását, ahogyan csúszott lefelé, beleszédülve a süllyedésbe, amely végtelenül hosszúra nyúlt mostani álmaiban, olyan hosszúra, hogy az egykori boldog érzés lassan önkívületi állapottá fokozódott, átszédült a kellemes bizsergésen, s az egyre gyorsuló puha süllyedés undorérzetbe csapott át, aztán megfeneklett a konyha cementpadlata a hajnali szemétben, zsíros koszban...

Mint az emberek többsége, ő is úgy érezte, éppen nem ott a helye, ahol van, meg hogy sorsát összecserélték valakiével, s ebben az „elcserélt” sorsban gyűlölte a képzeletbeli cseretársát, aki bizonyosan olyan környezetben lebeg most, amilyent ő megálmodott magának, s amelyet gondolatban egyre csak mesélt, bár nem volt semmi konkrét elképzelése egy másik életről, csak éppen töredékeket talált ki vagy reprodukált mások elbeszéléseiből, filmekből, olvasmányáiból... Szánakozással elegy csodálattal olvasta Bovary Emma regényét, s mert valahol hallotta, büszkén mondta magát bovarikus alkatnak. Nemegyszer megpróbált „hősként” viselkedni, „összeszorított ajakkal” nyúlka a zsíros lében, „megadó büszkeséggel” viselte sorsát, s ezért naponta megkapta a saját elismerését, ami többet ért neki, mint a szakács valóban elismerő pillantásai, akinek nem engedte meg, hogy „belülről mocskolja be”.

– Kis faros-begyec cicám – incselkedett Napóleon.

Meg se fordult a hatalmas elektromos üst mellől, tette magát, hogy nem hallja, folytatta gondolatait, s ha nem szégyellette volna a falusias kiszólást, meg is

mondta volna kereken: minket nem egymásnak teremtettek, vagy valami effélét, de előkelőbbnek tartotta, ha „keresztülnez” a szakácson, akit ez szemmel láthatóan nem zavart.

– Hát elvégeztük az első napirendi pontot, nocsak-nicsak, hát akkor munkára fel, várnak a többiek. – Indulóban még jól belecsípett, s röhögött. –...És vagy hat láda pityóka!

Égő szemmel fordult be a nyirkos, ládákkal teli terembe, ahol dohogott már a krumplihámozó gép, az asszonyok szaporán vagdalták darabokba a jól-rosszul megtisztított zöldséget, szétvetett lábuk közt feszült a kötény, kezük fejével ki-kitörölték szemükből a behulló zsíros haját; csak úgy folyt az ocsmányság szájukról, nyilván rögtön szidni kezdték, hogy megint késett, bár jól tudták, hol járt, de megint alkalom nyílt, hogy elmondják álmodozónak, aki a fejével biztosan többet megélt már, mint ők egész eddigi életükben a testükkel.

– Csakhogy attól még nem múlnak el azok a pattanások a pofikádról, ohó, az ilyen dolgokat nem jó a képzeletre bízni, hallod, lédi!

Éppen egy más szobában volt, vadvirágos réthez hasonló puha szőnyeg simult meztelen talpa alá, sétált a szobában csak úgy pőrén, csöppet sem szégyenkezett már, hanem inkább fürdőzött a másik tekintetében, az asztalon likőröspoharak, már az illattól is el lehetett bódulni, ó, olyan otthonosan mozgott a stílbútorok között, valami távoli zene is szólt egészen halkán, mindent egybefogott így, mintha a szőnyeg is zenéből lett volna szöve, s a legszebb az volt az egészben, hogy nem kellett kitalálni vagy elképzelni, ez maga volt a valóság, olyan szép és édes, mint egy modern, örökkévaló boldogságról szóló, percnyi életű sláger. Teréz szerette a slágereket, mert mindenik olyan egyszerű volt, hogy akár ő is kitalálhatta volna, sőt sokszor eszébe jutott egy-egy dallam, melyet sokáig magáénak tudott, ilyenkor költőnek érezte magát, aki tett is valamit az emberekért. Nem kellett szerelemért könyörögnie, mert lám, mohó, s mégis tiszteletet tartó tekintet követi minden

mozdulatát, a csodálat feloldozza bűne alól is, vagy éppen szépnek és nemesnek látja a bűnt, mely után álmai nem omlással jönnek, hogy valami torokszorító undorrá fokozódjék a szédület, hanem egyenletes lengés a biztonságos magasban, amit, íme, szépségével kivívott magának. Néha úgy képzelte ezt, mintha egy andalítóan forgó-zenélő hanglemezen állva forogna körbe, a körképben semmi konkrét, csak a sláger séma szerint felépülő világ, csupa **BOLDOGSÁG** meg **SZERELEM** felirattal, s neki mindenhova szabad bejárása van, a forgást pedig semmi nem szakíthatja már félbe... Nyögve emelte meg a hatalmas tálat s zúdította tartalmát a teli kádba, közben magára fröccsen-tette az állott vizet, remegett minden arcizma, elerőtlenedtek lábai, súlyosan, megöregedve huppant le szé-kére, s az asszonyok figyelmét semmi nem kerülte el, összevigyorogtak.

Hát igen, néhány hét után vége lett a József-ügynek is, ez már így szokott lenni, annyit sem élt az egész, mint egy közepes sikerű sláger, s Teréz megint csupasz falú hónaposszobából gondolhatott az otthonra, mely sosem volt érzéseinek is otthona, s különben is, milyen otthon az, amelyikből állandóan elvagyódik az ember, amelyből csupasz emlékként csak az egyre málló homokdomb maradt meg, mellyel együtt jó volt omlani, még kislányként. Talán akkor sejtett meg valamit a test örömeiből, amikor az első leomlás után vágyta a másodikat, bár semmit sem tudott még megmagyarázni akkor, csak a napon felhevült felső homokréteg melege után valami szokatlan jóérzéssel töltötte el a beomló felület alatt hűvöslő nedvesebb homok, ismeretlen bizsergés járta át, simogatta combját, hogy szaporább lett lélegzete, amíg (néhány próbálkozás után sikerült fokoznia is ezt a kellemes érzést) megfeneklett az aljban, mintegy felébredt a leheletnyi kábulatból, aztán újra meg újra, míg ő maga rémült meg, mennyire vágyja ezt a leomlást, hogy olyan kellemes érzéssel töltsi el, s mégis szégyell rágondolni, szégyelli elmondani legjobb barátnőjének is, csak valamivel később derengt fel benne az összefüggések megsejtése, amikor egy

reggelen döbbenetesen kapta rajta magát a furcsa változáson, amit csúfos balesetnek tartott, s órákig kuporgott a kert sarkában a ribizkebokrok között, míg rá nem lelt Huca, a cigánylány, aki végül megmondta, mit kell tennie, s miközben őt nyugtatgatta, kivörösödve szidta a hülye anyját, aki föl kellett volna hogy készítse minderre. Teréz attól kezdve gyűlölte anyját, elvágyódott otthonról, ahol nem készítették fel a legegyszerűbb bizonyosságra sem, többé nem osztotta meg gondjait „azzal az asszonnyal”, igyekezett minél titokzatosabbnak látszani, s hogy erre senki nem figyelt fel, gyűlölete nőtön nőtt, teljesen tudatossá vált, megérlelte benne a szakítást. Persze a homokdombbal sem próbálkozott többé, mert megtudta Hucától (a lány egyáltalán nem malackodott a tényekkel), hogy csupán korai figyelmeztetés volt, előjátéka valaminek, bár ez a valami még most is homályos és körvonalazatlan volt előtte, szinte addig a pillanatig, amikor Józseffel megtörtént az, aminek normális körülmények között előbbutóbb meg kellett történnie...

Addigi sejtéseit mintha egy távoli létben már megélte volna. Szentül hitte, hogy mindent tud, egészen addig a pillanatig, amíg a kíváncsiság elvezette a ténylegeséig, ám valószínűleg túlságosan sokat várhatott *attól*, mert először mintha akarata ellen tiltakozott volna teste, utána: pedig, s még jó darabig, enyhe viszolygás és igen konkrét félelem fogta el, csöppnyi riadt tiltakozás keveredett még hívó mozdulataiba is, ám már semmit sem lehetett visszafordítani, s a magány is taszította a fiú felé, akit először kiváló tulajdonságokkal ruházott fel képzelete, hogy az értelem útján győzze meg riadt tétovázását, idegenkedését, de lehet, talán azért is, mert semmit sem akart úgy elfogadni, amint volt, a maga józan meztelenségében, s mivel a dolgok semmi hajlandóságot nem mutattak arra, hogy vágyaihoz magaszosuljanak, át kellett színeznie képzeletével, míg annyira egymásra találtak, hogy egy-egy sikeres pillanat bearanyozta az előtte meg utána való hétköznapi-ságot, órákra kitörölte agyából a konyhát, nem szoron-

gatta torkát a másnap tudata, szédült légyként ült meg a képzeletbeli hanglemez peremén, míg kibontakozott előtte a sláger panorámája, a körülötte forgó dolgok mind-mind az ő szépségét tükrözték, eltelt azzal a zárt világgal, melyet félig illúzióból, félig öntudatlan felmagasztosításból épített maga köré, miközben azt hitte, az egész világ telt el vele, bár nem volt rátarti vagy büszke, éppencsak hálás és boldog, még azokban a pillanatokban is, amikor visszahívta az elmúlt dolgok melegének képzetét, s közben szaporán járt a keze, boldogtalanul vacogott teste a pinchideg alagsorban, koszos délelőttökön, kése hegyére fény tűzött, szegényes, pengényi fény, éppen csak arra elég, hogy fájó szemébe döfjön, villanásával elmetszve a ringató hangulatot, a kellemesség mesterséges érzetét, mely olyan eufóriás magasságba tudta emelni, hogy onnan csak fájó bukással lehetett földet érni.

Teréz, ha csalódott, úgy érezte, az egész világ csalta meg, fájdalma tehát egyetemessé duzzadt benne, de éppen ezért általánosabb jelleget is nyert, csak igen ritkán irányult valamely személy ellen, tehát azt a fajta lázadást vonta maga után, mely nem segít az emberen, mert nem követ semmilyen célt, önmaga hamaiban hal el, nem marad utána csak a megmagyarázhatatlan fájdalom, mely honossá válik bennünk, hogy végül még boldogságérzetünk is ebből a fájdalomból bomlik ki valami módon, narkózis a valóság ellen, belülről táplálkozó, befelé ható szenvelgés, amely minden hangulattöredéket hasznosítani tud a maga számára, semmiségekből táplálkozik, ezért mindig és csaknem egyenletes intenzitással hat. A konyha is csak az a hely volt, ahova véletlenül került, egy bármilyen más megálmodott világ helyett, fájdalmasan hasított önérzetébe, de csak úgy, mint az általános igazságtalanság eszköze, mellyel őt, csakis őt sújtották. Azt hitte, életéről regényeket lehetne írni, pedig csak hangulatai árasztották el, minden apró, átsuhanó hangulat kötetnyen mondandót hordozott, s bár sosem próbálkozott vele, meg volt győződve, hogy szavakba is tudná foglalni mindazt, ami pillanatonként áthullámozott rajta, aminek

nem volt konkrét értelme, csak valótól elvonatkoztatott percnyi léte, s hogy nem volt tartalma, azt mi sem bizonyította jobban, mint hogy egy ugyanolyan hangulat semmivé mosta benne, örökre kivetette belőle, mint a szilánkot, mely után a seb még fáj egy darabig, később meg már csak tapintással érezheted a hegeket, s a gyakran horzsolts test nem emlékezik, melyik mitől ered. Ó, reggel azok a fáradt ébredések, amint derekát egyenesítgetve próbálja kitépni magát az ágy melegéből, érzi parlagon maradt teste hajnali bizsergő követelőzését, homályosan még emlékezve az éjszakát behempergő vágyakra, gondolatban már a konyhától irtózva, érzi, hogy a kettősség – a be nem teljesedő vágyak meg a mindennap ismétlődő változatlanság – felőrli erejét, aszalja lelkét, ráncokat ír homlokára; a kongó alagsor a kanyargó vastag csövekkel, melyek között de-nevérvissongásként csapódnak a hangfoszlányok, hogy úgy érzi, ő maga is hangja után röppen s elvész valahol a számára ismeretlen rendeltetésű csövek tovatekergőző világában, teljesen felszívja az alagsori derengés, melyről sosem tudni, a sötétségbe vagy a napfénybe tart-e, Napóleon egyre ismétlődő hajnali hívásai, mintha vonítana utána, s mivel el nem érheti, vakkantásával riaszt rá, az elektromos kondérok fagygyas fala, melyet undora árán sikál fényesre csaknem minden reggel, a mocskot fröcsögő szájú asszonyok, a durva csípések, zsíros élcek, a szaggató fájdalom a hátában, amint görnyedve kifordul az ajtón, csoszogva apróz a moslékos hordók felé, lihegne felfelé a lépcsőn, de vissza kell tartania lélegzetét, annyira nem szenvedheti a zsíros lében, lerágott csontok és megmarcangolt húscsapatok között dagadtra ázott kenyérdarabkák undok szagát, fél, nehogy arcába csapjon a felpreckelő, öklendeztető, tegnaptól, tegnapelőttől erjedő állott massa, óvakodni kénytelen a settenkedő vagy csak az utolsó pillanatban szétrebbenő patkányoktól, amelyek civa-kodva-kergetőzve visonganak, úgy tűnik, örülnek jöttének, csak éppen visszahúzódnak a párkány alá, látja apró, egymás mellett villogó szemüket, éhesek, elhallgat benne az utolsó kis dallamtöredék is, mely a reg-

gel még visszatért hozzá, belülről megmarkolja valami a gyomrát, beleit, nagy nehezen leszédeleg a lépcsőkön, rángva összekucorodik és hevesen öklendezni kezd, egy percre arra gondol, most olyan védtelen, hogy a patkányok akár meg is támadhatnák, mozdulatot sem tudna tenni, ha szétmarcangolnák, kiáltani sem tudna (ugyan kinek?), mert az öklendezés eltömte torát, szinte visszavánszorog a tiszta levegőre, de hiába lélegzi be, elég, ha csak a kezére néz, könyökig moslékos, jelzi, hol járt. Elcsigázottan ér vissza a konyhába, sárga az arca, beesettek szemei, mozdulatai idegesek és kapkodók, s milyen jól ki tudja használni ezt Napóleon, ilyenkor „rájár”, szinte kedvére ölelgetheti, öröké izzadt tenyere blúza alá csusszan, elterpeszkedik testén, nincs elég ereje félrelökni, megrázza a tehetetlenség fojtott zokogása...

Dél felé aztán ki-kinéz az ebédlőterembe, üresen sorakozó, sarkukkal egymás felé fordított asztalokon pecsétet virágozik a reggeli emléke, várja az első vendéget, idegenkedve lépnek be, körülkémlelnék, úgy ülnek le, mint akik nem is éhesek, csak tudják, hogy enniük kell, kopottak, fáradtak ezek az emberek, többségük férfi, ha éppen kinn van, egy pillanatra felhunyorog egyik-másik szemében az érdeklődés, fáradtan rognak le a székre, aztán hallgatagon, maguk elé bámulva várják az ételt, ugyanígy bámulják a kanál mozgását, mintha nem is az éhségük ütemére mozogna, fáradt-ideges mozdulattal tördelik-morzsolják a kenyeret, valószínűleg mindent ilyen fáradt, ideges közönnyel tehetnek, otthon lompos, elcsigázott asszony várja őket. Teréz sokszor elképzelte késő éjszakába nyúló tevékenységüket, minden szeméremérzet nélkül töprengett el legintimebb mozdulatukon is, annyira kívülről és felülről tekintett ezekre az emberekre, mint a macskák őszi pázására. Megvetette őket, s egy szemernyit sem szégyenkezett ezen, annál inkább viszont azon, hogy naponta kiszolgálja „ezeket”, névtelenül, egykedvűen, aminthogy őt is kiszolgálják ezek az ismeretlenek. Hontalansága arra a következtetésre juttatta, hogy mindenki ilyen idegen a saját mindennapi környezeté-

ben, s az örömek földjére csak kirándulni, véletlenül járnak el, lopva, és reszketve attól, hogy bármelyik perc visszaúzhatja őket abba a világba, ahonnan sikerült megszökniük. Teréz szánalmas volt, mert saját szánalmas életén keresztül szánandóknak látta az embereket.

Hatalmas nagy húsok érkeztek, a combokra ráalvadt a vér, savós színű folyadék csepegett róluk. Az asszonyok Napóleonnal az élen kitódultak, megpaskolták a lassan felengedő húsdarabokat, szórakoztak a fiúkkal, akik derékig meztelenül öleltek magukhoz egy-egy dögnehez darabot, s egykedvűen dobálták le az autóról, mellükön csomókban állt a bevérzett szőrzet, hátukon néha olyan lomhán mozdult az izomzat, mintha a kézikocsiba dobált húsok vonaglását mintázta volna, káromkodtak, mert sütött a nap, káromkodtak, mert esett, disznólkodtak, mert ott voltak az elégedetten rihegő asszonyok, akiket gyönyörrel töltött el ez a szóbeli erőszak, szinte fürdőzött képzeletük a fiúk vaskos ajánlataiban, rágörnyedtek a kocsira, húzták, tolták, de elmenőben megriszálták farukat, hogy búcsúzóként halljanak még egy-két jól el is képzelhető trágárságot, a lépcsőn lefelé lihegve szidták az óriási hústömegeket, melyek alatt kettesével, négyesével görnyedeztek, a hűtőszekrény mellett szétvetett lábbal várta őket Napoleon, egyetlen erőteljes mozdulattal verte bele a vaskampót egy-egy darabba, s nyögve emelte be a rúdra, hatalmasakat fűjt, itt elemében volt, bár állandóan szidta a „húsevők bendőjét”, vérfoltok éktelenítették el amúgy is piszkos kötényt, és a hóhér biztonságával tornyosult a görnyedve igyekvő asszonyok fölé, közömbösen markolászta a hatalmas hústömegeket, amelyeknek látása Terézt iszonyattal töltötte el, amint nyálkásan csillant meg felületükön a hártya, vágóhidat látott maga előtt: kihalás a marhából azt a combot, darabot, amit ide hoznak, felöltött benne az az egykori vágóhíd, ahova apja véletlenül vitte el, mert nem tudta, hogy aznap éppen nagy vágás lesz, látta a reszketve lerogyó tehenet, amint élettelenül nyúlik el

a cementen, a penge hideg villanását, mely pillanatok alatt szökőkutat hasított a marha nyakából, meg Napóleont, amint dühösen csapja bele a horgot a húsba, egyetek, a beletek istenit! morogja minden darab után, az akkori borzalom egybehullámzik a mostani utálat-tal, minden folytatódik valahonnan messziről, az emlékekből, talán már egy előző létből, csak az örömök egyszerűek és kiterjedés nélküliek...

Így, visszatekintve elmúlt boldogságaira, Teréz úgy érezte, egy-egy jól körülhatárolt időegységbe sűrítendő bele mindenik attól az egyetlen estétől, amikor egy régi barátője elvitte abba az ismeretlen társaságba, ahol igen kedvesek voltak hozzá, mindenki őt udvarolta körül és enyelgett vele, amikor vörös meg lila fényben, szűrt magnóhangra adták kézről kézre, hogy úgy érezte, a karok menten áttemelik az annyiszor megálmodott, foszlányokból összeálló világba, és minden átmeneti szeretőjéig, aki estére kiszakította a nappalok ridegségéből s elhelyezte szerelmének nagyon is törékenynek bizonyuló üvegpolcán, ahol kellett magát, és igen, csodálta is, mert így szeretik, sőt csodálják, még festő barátjának vizsga tekintetere is kellemesen emlékezett később, pedig nemegyszer didergett, amikor elébe kellett állania meztelenül, s a férfi mintha egészen másként nézte volna akkor, mint amikor előre kikísérletezett pózokban helyezte el magát az ágyon, hogy minél tetszetősebb legyen ez a várakozó állás. Nézegette a vásznat, hízelgett neki, hogy teste nemcsak a szeretkezésre alkalmas, magában sokszor és boldogan ismételte a testére vonatkozó „műremek” jelzőt, mintegy ízlelgette a szót, mely szép volt, nem hétköznapi, mint a „jó nő” vagy Napóleon durvább megjegyzései. A szerep tetszett; amit a vásznon látott, már kevésbé: túl gömbölydednek találta vállát, szélesnek a csípőjét, vaskosnak a combját, nagynak, parasztosnak a térdét, nem tudta, mi a „lenyűgöző” a vásznon látott nőalakban. Kételyeire a férfi azt válaszolta, hogy hiszen épp az tetszik benne, az kell a munkájához, hogy ilyen, amilyen, mit elégedetlenkedik. Teréz úgy érezte, megsér-

tették, ágált, tiltakozott, amire a festő csak nevetett. Ekkor ő elhamarkodottan, szinte-szinte sírva és szitkozódva köpte a férfi arcába, hogy nem tud olyan emberrel élni, aki őt ennyire közönségesnek látja, s ezért „lelép”. Persze később sem vette észre, hol hibázott, csak azt sajnálta, hogy ilyen hirtelenkedve, hebehurgyan mondta ki a szakítást; ugyanis minderre barátja teljes nyugalommal felelte: – Nem az a baj, hogy az alakod parlagi, hanem az észjárásod vall parasztra, s ha el akarsz menni, hát... – Itt olyan félreérthetetlenül tárta szét két karját, hogy nem lehetett visszakozni, s Teréz úgy érezte, valahonnan a magasból ejtették le egyetlen kitérülködő mozdulattal, ahogyan annak idején felölték. Másnap az első harsány kiáltásra megindult vele a homokhegy, előbb lassú, alig észrevehető gyorsulással mozgott, aztán megérintette az alsó rétegek hűvöse, a megomlott homok már zuhanásban görgette, hiába próbált összekucorodni, megkapaszkodni, lavinaszerűen indult meg minden körülötte, zuhant, omlott együtt a szürkességgel, széttárta karjait, hol homályló fényt, hol meg fullasztó szürkiséget látott, míg tompa puffanással megérkezett, éles fájdalom hasított tarkójába.

– ...Hogy az öregisten verjen meg, mi a hideglelés állt beléd!? – hüledezett Napóleon.

Csak egy pillanatra vesztette el eszméletét, nehezen kászálódott talpra, a szakács most egyáltalán nem lapogatta, amint a főnöki szoba felé támogatta, szinte atyai volt, apró, riadt szemei ide-oda jártak, mintha azt kutatná, ki láthatta a jelenetet, gyöngéden ültette le, majd tukmált belé egy kevés konyakot.

Azon a napon tapasztalhatta, milyen jó és előkelő dolog betegnek lenni, hisz mindenki őt szolgálja, érdeklődik iránta, még hozzá nem trágár orcátlansággal, hanem melegen és emberien, hogy a szánakozás még a zsíros, pöffeteg Napóleont is emberré varázsolja, az asszonyok pedig egy ideig kedvesen szólongatták, nem engedték, hogy dolgozzék, míg az egyik oda nem sűgött valamit a többinek, ami után gyanúsán kezdték méregetni.

– Te Teréz, te, nem vagy te úgy? – kezdte értetetlen szemérmességgel a mindig trágár Annus, mire az asszonyok mind köréje sereglettek, kíváncsiság és számonkérés meg egy jó adag káröröm volt arcukon, egyszerre minden visszatért a régi kerékvágásba, ezt látta Teréz, de hirtelen nem fogta fel a kérdés értelmét.

– Hogy úgy? – kérdezte vissza riadtan.

– Hát úgy, másállapotban, te mafla Szűzmária! – recsegett rá Klári.

– Mikor volt utoljára?... Na, mondd már!... Számon tartod te egyáltalán, vagy csak mint az állat, aztán egye fene...

– Nem, nem hiszem – motyogta ijedten, és teljesen megalázva mondta a dátumot is.

Az asszonyok arcán csöndes csalódás tükröződött, úgy látták, elmaradt a komédia, most megúsza ez a lány. Még hátra is hőköltek, amikor Teréz öntudatra ébredve szinte eszelősen, hisztérikusan visította:

– Nem, nem, és nem is lesz, és nem is kell, soha... Bűdös dögök, pletykaleső rohadt kurvák!

Egyszeriben lefeszlott róla minden felvett elegáns póz, úgy üvöltözött, mint aki a szóbeli tagadás erejében hive kergeti el a riasztó látomást, mint „parlaginak” tartott anyja, ha hajba kapott a falubeli asszonyokkal; nem is az borzasztotta el, amit mondott, hanem ahogyan kiabálta ezt, egyszerre úgy érezte, hiába volt minden, ez az ordítás, a leküzdhetetlen düh és félelem hangja legbensejéből fakad, megmutatja származását, s ezzel – így gondolta – rávilágít értékére is. Jól mondta a festő, motyogta maga elé szinte hülyén, jól mondta...

Hisztérikus kitörése után Teréz egyre többet gondolt haza, többször írt levelet is, mintha képzeletben vezekelni járt volna a régi udvarra, a félbemaradt hátsó szoba mellé, bár most már nem bűnösnek hitt eddigi élete kísértette, hanem dühös kitöréséből fakadó hirtelen felismerése, s egy este azon kapta magát, hogy míg a veremhideg szoba elől az ugyancsak hűvös ta-

pintású takaró alá menekült, s dideregve préselte ki magából azt a kevés meleget, amit a fárasztó nap meghagyott benne, valami elfeledettnek hitt gyermeki ima tétovázik ajkán, szinte fennhangon mondja már, itt-ott csak a ritmusára emlékezik, de ilyen kihagyásokkor is érzi az áhítat lüktetését, társkereső kezei egymásra találtak két mondat között; furcsa felfedezés volt, mert amikor végiggondolta az esetet, rájött, hogy nem a gyerekkori istenhitt vagy még inkább -félelem szülte ezt az imát, hanem a gyermeki boldogság állítása: egészen kisgyerekkorára emlékezett, azaz egészen kisgyerekkori hangulatokat ízelgethetett akkor, csak éppen érintették ezek a hangulatok, s meleggel töltötték el, meg azzal az otthonossággal, amelyre egész felnőtt korában vágyott. Rituálé volt ez az ima, mely visszavarázsolta a gyerekkori érzésvilágba. *És képzelje csak, Édes, a múltkor imádkoztam újból, pedig semmi különösebb okom nem volt rá, csak úgy jött az egész, olyan halkan, mint amikor még az én jó anyám volt, és nem idegenedtünk el egymástól, mint jó ideje már, s akkor lábujjhegyen odaosont az ágyamhoz és megérintette a homlokom...* S ez olyan jó volt, hogy meg kellett írnia anyjának. Bár ne írta volna! Az öregasszony valami zagyvaságot válaszolt arról, hogy a Jóisten nem hagyja el az ő lelkének kedveseket, s pótolni tudja még az anyai szeretetet is. Erre rögtön visszaállt Terézben a régi sértődöttség, s még az az elégtétele is megvolt, hogy ő megtett mindent a jóviszony helyreállítása érdekében. Talán emiatt követett el olyasmiket, amiket később maga is lealacsonyítónak érzett, amikor az éjszaka kellős közepén értésére adták, hogy mennie kell, mintegy kilökték ágyból, lakásból, ettől félt mindig, meg egyszer Napóleonnal és az asszonyokkal öntudatlanra itta magát, bár ki nem állhatta az italt; ráadásul másnap és még sokáig röhögve emlegették, miket művelt, s Napóleon csak azért nem fektette le, mert vagy éppen késte el az utolsó buszt, vagy többet ivott a kelleténél. Ez a két szégyenteljes kiruccanás önmagából megtorpantotta, bár most már nehezebb volt viselkednie a konyhán, mint eddig,

fennhéjzásán csak nevettek, s fel-felidéztek egy-egy epizódot a történekből. Nemsokára azonban áttették a délutáni váltásba, új társaságba került, mely csöppet sem volt finomabb, mint a régi, de legalább nem foglalkoztak annyit vele, több ideje jutott az álmodozásra, a hideg neonfényes estig, amikor többnyire utolsónak maradt. Volt ezekben az estékben valami borzongást keltő, amint egyedül járt-kelt a hosszú folyosón kanyargó csövek alatt, hallgatta saját lépteinek tompa, elhaló kongását, vagy füttyörészett és teljesen kieresztette hangját a hatalmas ebédlőben az asztalra boruló székek között; volt valami, talán kellemesnek is mondható ebben a magányban, meg lehetett mártózni benne, tudta, legalább rosszindulatú tekintetek nem követik, mintegy felfedezte a magány örömét, amikor megnyújtotta ott-tartózkodását, s lépteinek koppanásából kihallotta saját egyedüllétét, melyre teljes fény irányul egy zárt világban, s ennek a világnak nincsenek harsány hangjai. Ilyen estéken ragyogott az ebédlő, mert erőt vett rajta valami puritán vágy a tisztaság után, mely még jobban sugallja az egyedüllétet, azt, hogy be van zárva valahova, ahonnan már nem szabadulhat, amin el lehet töprengeni, sőt gondolatféleség is gubancolódott benne, összefüggő gondolatsorokat tudott „felmondani” magának helyzetéről, ezek többnyire úgy kezdődtek, hogy „itt állok, teljesen egyedül...”, s ez után már pontosabban meg tudta fogalmazni, mit érez, mint akkor, amikor elöntötték a különböző hangulatok, s nem látott egyebet, mint egybemosódó, majd szétfolyó színeket, események keltette konkrét érzések towarezgéseinek tétova lenyomatait.

Tél volt már, ronda, lucskos tél, a vizes hópelyhek földet érve befulladtak a sárba, egy este arra gondolt, nemsokára itt a karácsony, s ez összeszorította torkát, ó, mit hoz az angyal, kérdezgette hol gunyorosan, hol meg szenvedve a biztos válasz tudatában, ó, az angyal nem sározza be magát a hozzám vezető lucskos úton, vagy el is tévedne már, hisz szinte sehol se vagyok; mezítelen, didergő, sovány gyerektestű angyalt képzelt el, amint küszködve elakad a hozzá vezető latya-

kos úton, s tehetetlenül elsírja magát; milyen lehet az angyalok zokogása, milyen lehet, istenem, az eltévedt angyalok hazavágyó rívása egy sáros karácsonyesten, egy idegen városban? Teréz szinte elpityeredett, mint kislány korában, amikor azzal fenyegették, hogy nem jön el az angyal a rossz kisgyerekekhez, s mint akkor, bűnösnek érezte magát most is, ám tudta, ez a bűn nem nyer bocsánatot immár soha.

Annyira egyedül érezte magát, hogy elhatározta: vásárol egy kisebb fát, feldíszíti, s elücsörög mellette néhány óráckát azon az estén, hátha lophat némi meleget így a gyerekkortól, megpróbálja átmenteni néhány kedves hangulatát, még ha jócskán ki is nőtte azokat. Elhatározásában megerősítette a kinti borzongató vékony szél, a mindenén áthatoló, szemerkélő köd, a kellemetlen érzés, amint egy-egy szellőkés arcába csapja nedves haját, görnyedten feküdt bele az egyre erősödő szélbe, s úgy érezte, szétázik az éjszakában, mielőtt meggyújthatná még az emlékezés apró viaszgyertyácskáit.

Ült az éles, halotti fényben, kint vizes havat vert a meg-meglóduló szél az ablaküveghez, forgatta kezében az elnyűtt kucsmát, nézegette, próbálta elképzelni a hozzátartozó fejet, embert, sokat hordhatták, a bélelése zsíros volt, tűnődött, mit csináljon vele, hova tegye, hogy gazdája másnap meglelje, tizenegy felé járhatott, csöppet sem kíváncszott haza, csak bámulta a sapkát, szeme sarkából látta, patkány oldalog a fal mentén, nesztelenül surran, éles kanyart vesz a szögletnél, majd eltűnik az ajtórésben, nem félt már a patkányoktól, megszokta magányán átsurranó elnyúló árnyukat, mintha hozzátartoztak volna életéhez, készülni kellett, hogy elérje még az utolsó buszt, a kucsmát végül az ablakpárkányra tette, még elnézte egy ideig, s mikor nehézkesen megfordult, ott állt előtte a kucsma gazdája, sovány, gesztenyeszín hajú srác, elnyűtt arcára, szeme sarkába szarkalábakat rajzolt a törődöttség, összeázott, zsíros haja homlokára tapadt, olyan természetes volt, hogy ő a kucsma gazdája, ezt

anélkül is tudta volna Teréz, ha a fiú nem lett volna hajadonfőtt, valahogy *hasonlított* a fejfedőre, mint ahogy a sokáig hordott tárgyak sokszor ugyanazt a hangulatot árasztják, mint gazdájuk, átmentenek valamit lényegükből magukba; Teréz valahogy úgy képzelte most, hogy a kucsma megidézte gazdáját, s íme, az most itt áll a legtermészetesebb módon, anélkül, hogy a lány hallotta volna az ajtónyitódást, az elázott cipők cuppanását.

– 'szcsókolom – hebegte a fiú.

Csak most ébredt fel a vékonyka kabátról a linóleumra csöpögő cseppek neszére, most már valóságos volt a fiú.

– A sapkám, izé, a kucsmám... Azt hiszem, itt van, ha el nem vesztettem valahol másutt...

Valami kéztördelő tétovasággal állingált a behozott pocsolójában, s olyan elégedett mosoly derült arcán, amikor észrevette kucsmáját, mintha csak ez az egy dolog hiányzott volna életéből.

– Láttam, hogy világ van, ahogy jöttem a váltásból, gondoltam, benézek, mert ez az egyetlen meleg sapkám, úgy ragaszkodom hozzá, még apám készítette – indult meg a nyelve –, tudja, kisasszony, apám falusi szűcs, első a mesterségben. – Hirtelen elakadt, hogy Teréz egy szót se szólt eddig. – Akkor elvehetem? – kérdezte bugyután.

Valami felsőbbrendűségi érzés fogta el Terézt a fiúval szemben, s ezután is mindig ezt érezte...

– Ha a magáé... – vont a vállát, hátat fordított, s mégsem lepte meg, hogy kis idő múlva a fiú tétovázó köhögését hallja, még mindig ugyanarról a helyről. Megfordult, de a srác tekintete nem volt szemtelen, mint az egyedüllétet kihasználni akaró férfiaké, még nagyon fiatal volt, nem lehetett több tizenhét évesnél, s most látszólag azon kínlódott, hogyan búcsúzzék el, de nem tudta eldönteni.

– Most zárnom kell – mondta Teréz csöppnyi türelmetlenséggel hangjában, s miközben a fiú ügyetlenül nyújtotta kezét a felszálló kabát felé, már fel is vette és begombolta, mellé lépett (körülbelül egyforma

magasak voltak), s tekintetével szelíden kituszkolta az ajtón, majd hirtelen sötétbe borult az étterem, bekattintotta a zárat, s a sötétben csak a kapkodó szuszogást hallotta.

– Mozduljon már! – szólt hátra az első lépcsőfokról, majd, hogy hallotta az ügyetlen botladozást, megragadta a fiú kabátujját.

– Lépcső van, azon jött le – mondta bosszúsan, érezte, milyen vékonyak a fiú karjai, szinte magával ragadta, míg kiérték az árnyakat rajzoló éjszakába, csak ott engedte el az ügyetlenkedő emberkét, aki még mindig a kezében gyűrögte a kucsmát, egy kicsit taszított is rajta.

– Na, még elkésem, maga miatt a buszomat, aztán mehetek gyalog – s még abban a pillanatban elrohant mellette az utolsó busz, kivilágítva, üresen, hogy önkéntelenül szitkozódni kezdett, hirtelen a fiúra öntötte minden dühét, aki csak állt ügyefogyottan, megszeppenve.

– Az enyém is elment már, biztosan elment... – gagyogta mintegy mentségeként, aztán fogadkozni kezdett: – De elkísérem, bizony isten elkísérem! – hogy Terézt elfogta a nevetés.

– Mit csináljak én magával azon a hosszú úton? – fulladozta, a szél eltömte száját nedves hajával, s felfelcsukló ideges nevetését elkapva gúnyosan futott vele végig a szűk utcán.

A fiú kitartóan lépkedett mellette, egészen értelmesen lehetett beszélgetni vele apró semmiségekről, előbb a munkahelyéről, később a szórakozásairól. Kiderült, sokat olvasott, szinte mindent, amit Teréz, ami bosszantotta a lányt, mert így elvesztette döntő fölényét.

– Hát most hova megy haza? – kérdezte az összeázott fiútól, aki a legtermészetesebben felelt:

– Hát a város másik végébe – s ezúttal észrevette a lány riadt sajnálkozását, kicsit felbátorodott, csaknem hetyke lett. – Gyalogtam én már nagyobbat is... Teréz – tette hozzá a lány keresztnévét nagyot nyelve, mint aki átesett a közeledés tűzkeresztségén, s

a lány úgy megszánta ezt az összeázott figurát, hogy egy pillanatig habozott: ne hívja-e föl magához melegedni, annyira sajnálta, semmi más nem volt benne, csak a tiszta szánalom, még másnap is, amikor együtt választották ki a fenyőt, még akkor is, amikor a fiú megígérte, hogy segít feldíszíteni, s utána is, végig; nem volt ez szerelem, töprengett az éles fehér fényben teljesen kifosztottan, még mindig betegen a néhány napos fekvés után, valami unalommal eltelten, hogy ezen is átesett, s próbálta megidézni a kucsmás gyerek alakját, nem maradt semmi tárgyi bizonyítéka ennek az együttlétnek, csak a szorongató üresség az alteste táján, mely néha még apró görcsökkel emlékezett az elmúlt napok fájdalmaira, a rémületre, amely eltaszította a fiút, aki ügyetlen volt és riadt az első naptól az utolsóig, s az együttlét csupán azért volt jó vele, mert érezhette, először életében érezhette erőt adó fölényét valakivel szemben, aki még nála is elesettebb volt, s Teréz megtanulta, hogy mások gyöngesége erőre kényszerítheti így vagy úgy még a leggyengébbeket is.

Eddig makacsul visszatérő emlékei most egészen fakókká és jelentéktelenné törpültek. Változást vett észre magán: először azt hitte, ez a kórházban ment végbe benne, de ahogyan eltűnődött az eseményeken, rá kellett jönnie, hogy egészen más történt, nem az az apró baleset változtatta meg, hanem a fiúval való kapcsolatában változott. Nem szerette a fiút, illetve sosem volt szerelmes belé, tovább ment ennél. Ő, aki eddig menedéket keresett kapcsolataiban, ezzel az együttléttel olyan feladatot vállalt magára, amilyent eddig el sem tudott volna képzelni: óvta, védte a kölyköt, akinek gyöngesége erőt kényszerített rá, s ez az új szerep csöppet sem volt idegen tőle. Boldog volt (s ebben nem volt semmi szemérmatlenség), hogy megszabadította lassacskán és részben valamitől a gyereket, amikor sejtéseit, kamaszos képzelgéseit elrabolta tőle, s helyébe adta a bizonyosságot olyan természetesen, ahogyan ő ezt annak idején nem tudta fogadni; élvezte,

hogyan alakul keze alatt a fiú, míg vele szemben az utolsó pillanatig tétova és félénk maradt.

– *Miért hazudtad akkor este, hogy voltak már nő-id? – kérdezte mosolyogva Teréz, s ügyelt, hogy ne sértsen a hangsúllyal.*

A fiú feküdt az ágyon, már nem takargatta magát szégyenlősen, egy darabig töprengett, aztán félénken visszakérdezett:

– *Miért hazudtad most is, hogy jó velem? Hangjából kiértékelte a kételkedő szomorúság, s a lány vigasztalón simogatta.*

– *Ne törődj – mondta halkán – idővel minden megváltozik.*

Üres vigasztalásnak szánta ezt, de mire kimondta, megtelt tartalommal a mondat, s egészen más értelmet nyert, mint amit eredetileg neki szánt. Nézte a srác sovány, meztelen csaknem-gyerek testét, s kapcsolatuk alatt most először pillantott végig csöppnyi szégyenkezéssel saját telt, érett asszonyiságán. Hirtelen elkedvetlenedett, s ezt a srác félreértette.

– *Én akkor is szeretni foglak, ha majd megunsz. Én nagyon szépen fogok emlékezni rád.*

Teréznek eszébe jutottak emlékei; boldogsággal és büszkeséggel töltötték el ezek a szavak. Furcsán változtak hangulatai.

– *Jó fiú vagy – mondta alig titkolt elérzékenyüléssel. – Csak fiatal.*

A fiú egyszer elkeseredett dühvel beleharapott a párnába, és sokáig rejtegette arcát. Ennyit már megérez, gondolta Teréz, és nem neheztelt rá egy csöppet sem. Első kapkodó együttléteikre gondolt, a karácsony estére, amikor akaratlanul is úgy ölelte meg és csókolta szájon a tágranyílt szemű gyereket, hogy az ijedten meghőkölt, s ő maga sem tudta végül, miért tett mindent szinte akarata ellenére, olyan görcsösen és mohón, mintha igazán jó lett volna. Csak később, mintegy ébredésben látta meg a hálát a fiú szemében, meg hogy még nem gondol olyasmire, hogy íme: „nőt fogott”. Teréz úgy érezte, kölcsönkapott tőle egy kevés áhitott tisztaságot, valamit a búcsúzó gyermekkor utolsó –

és talán kissé szomorú – intéséből, hogy a fiúnál most érhetett véget annak az omlásnak a sejtelmessége, melyet ő a hajdani homokdombról hozott magával szorongató, undorra fokozódó magányos felnőtt-álmaiba, s amitől viszont ő megszabadíthatja a srácot. Hogy fölfedezte ezt a furcsa egymásrautaltságot, tudatosan közeledett hozzá, arra viszont vigyázott, nehogy sértő legyen.

A fiú most már elfogulatlanul beszélt addigi sejtelméről, egyre magabiztosabbá lett, s gyöngesége fokozatosan tétova gyöngédséggé érett. Ebben az időben Teréz nem is gondolt semmi egyébire, annyira beleélte magát szerepébe. Még gyűlölt hónaposszobáját is barátságossá tették az esti együttlétek, egy-egy mozdulat vagy félmondat csöndes melege feledtette az alagsori konyhát.

Aztán újból visszatértek egy időre a szorongás pillanatai, óráról órára feszültebb lett a várakozás, egyre ingerültebben viselkedett a fiúval, aki hiába faggatta, kedveskedésével csak még inkább fölingerelte. Amikor először kellett berohannia a fürdőszobába, elfogta a kétségbeesés, percekig sírdogálva kuporgott az ágy sarkában, s csak a fiú szomorú hangjára fakadt ki:

– Tudom, már nem szeretsz – hallotta talán századszor.

– Terhes vagyok, te ostoba! Tudod te, mi az? Ha nem sikerül valamit rendezni, gyereket fogok szülni... Neked! – nyomta meg az utolsó szót erőteljesen, s könnyein át nézve szétfutott, majd újra összeállt a fiú bárgyú, értetlen arca. Az csak bámult egy ideig, majd olyan boldogan vigyorodott el, mint aki mindent ért.

– Hát... gyereked lesz... tőlem... Hát akkor miért sírsz?...

– Hülye! – csattant fel Teréz, az asszonyokra gondolt ott, a konyhában, s hisztérikusan zokogni kezdett. – Te apa! Te apa! – ismételte görcsös, fuldokló nevetéssel, de aztán őt is sebezni kezdte a fiú hallgatása, mintha kiáltásával a döbbenet és tehe-

tétlenül hallgató férji csöndjének havára üzte volna valami imént-volt derűs fényből.

Csak később nyugodott meg s bánta félelemszülte kifakadását. A fiú otthon várta már ki tudja, mióta, mozdulatlanul, lehajtott fejjel, s érkezésekor se tekintett föl. Magyarázkodása hosszúra nyúlt, s egyáltalán nem győzte meg a gyereket. „Megértettem”, motyogta, amikor elment, de Teréz csak azt hallotta ki belőle, amit a fiú egyszer párnába fojtott dűnnyögéssel vallott meg...

A szakítás után erővel töltötte el a tudat, hogy valakinek éppúgy emlékei lesznek róla jó ideig, mint neki voltak elmúlt kapcsolatairól. Boldogan emlékezett ő is a fiúra, amint görcseiből egyre inkább felenged, mulattatta félszeg igyekvése, kesergései, s vigasztalás közben örömmel töltötte el saját önzetlensége, meg az, hogy fölfedezte a hétköznapiakban rejlő örömeket. Fakó örömök voltak, de legalább kézzelfoghatóak. Az a karácsony egészen máshova vezette, ellenkező irányba, éjszakái sem fenyegettek omlással már, szétmállott teljesen a homokdomb, megszűnt egy csomó kétely: kényszerítették, hogy elszakadjon emlékeitől, hogy végleg hátat fordítson a gyerekkori és gyermeteg képzeletvilágnak. Hogy a kölyköt el kellett végül küldeni, ez természetes volt: nem volt már szükségük egymásra, Teréz nem akart újabb balesetet, hogy az elsőtől szerencsésen megszabadult, s ha kissé későn is, de rádöbent kényszerű felnőtt voltára. Ahhoz azért túl önző volt, hogy bevárja, míg a kölyök kinő mellőle, magyarul: félt, hogy megunja egyszer őt. Szép volt, tudta: telt és erős, de ez csak a jelen pillanat boldogságával töltötte el, s Teréz, először életében, előrerévedt az időben, és megbizonyosodott, hogy a rákényszerített erőt vállalnia kell, mert ez az egyetlen biztonságot adó támasza marad, ha majd – remélte, későn – feladja a hiábavaló küzdelmet az idővel. Valami nyugtalanság vett erőt rajta, de ez nem a világot kárhóztató elégedetlenség volt, hanem szintén előre fürkésző. Rendeznie kellett életét, amely már teljes bizonyossággal az övé volt, felcserélhetetlen, de alakítható, visszafordíthatat-

lan, de előre egyengethető, szomorúan egyetlen, s mégsem kilátástalanul aggasztó. Végigment az alagsori folyosón, hallgatta lépteinek magányos kopogását, amint elhálnak a hatalmas csövek között, megállt az ebédlőajtóban, végignézett az üres, kivilágított termen, az imént terített fehér abroszokon, s először életében ekkor *értette meg igazán*, hogy be van zárva ide az éles neonmagányba. Egyedül volt, de ezen már nem szenvedett, mert tudta, hogy csupán erőt gyűjt magányából. Az erőt kikényszerítették belőle: nem temette be az omlás. Tudta már: választhat a neki kimért boltzat alatt, s választása csak megerősíti. Nem kárhajtotta magát semmiért.